



La Creu dels caiguts, simbologia franquista

Les creus dels caiguts, erigides en milers de localitats de tot el país finalitzada la Guerra Civil, han significat una memòria d'humiliació constant per a les víctimes, els vençuts i represaliats del franquisme i els seus descendents, i reflecteixen una persecució i marginació de gran part de la població de l'Estat durant quasi quaranta anys per raons polítiques. Són un record de l'estat totalitari que les va ordenar erigir, d'expressió de domini i victòria sense pietat dels vencedors de la guerra. La permanència d'aquest monument fereix la sensibilitat democràtica de qualsevol ciutadà i és una ofensa a la societat que va patir la repressió.

Han passat nou anys des de l'aprovació de la Llei de Memòria Històrica que obliga a retirar els elements commemoratius de la sublevació franquista i el govern valencià ha elaborat un avant-projecte de llei de memòria democràtica que es debat a les Corts valencianes.

A la ciutat de Castelló, perviu al centre de la ciutat i inserida en un parc que és patrimoni cultural i natural, una creu dels caiguts que, des de la seua inauguració el 1944, com es documenta en el dossier històric annex, ha sigut un lloc d'exaltació del franquisme, de la sublevació militar i dels seus herois, i màrtirs, i de marginació i menypreu envers les víctimes del franquisme i els vençuts en la guerra.

L'espai públic no pot exaltar ni recordar un període fosc i violent de la nostra història, sinó representar els valors de la pau i d'una societat democràtica, incompatible amb qualsevol tipus d'exaltació de la violència i de simbologia franquista als nostres carrers, places o parcs.

Considerem urgent la desaparició d'aquest símbol de l'espai públic de la nostra ciutat, una tasca que correspon a l'administració local, la mateixa que el 1940 va elaborar el projecte i el va costejar.

Annex 1 (Històric)

Franquisme

El 4 d'abril de 1940 l'Ajuntament de Castelló demana al departament de Plàstica del Servei Nacional de Propaganda del Ministeri de la Governació a Madrid, les instruccions per alçar el monument als Caiguts (Cruz de los Caidos) i si l'emplaçament és de lliure elecció. Contestaran per una part que les normes al respecte estan per definir i per altra que el projecte cal que estiga signat per un arquitecte o escultor.

El cost de l'obra projectada serà aprovat per l'Ajuntament de Castelló, que sufragarà integrament, la qual podrà fer-se per encàrrec directe o concurs.

A continuació el projecte es remetrà al Departament de Censura per conducte del Ministeri de Governació. El 1941 arribarà a la Direcció General d'Arquitectura del mateix Ministeri, però encara

faltarà per incloure el plànol. El mateix any, al mes de maig es demanarà al Subsecretari de Premsa i Propaganda que s'acceleren els tràmits de tot el projecte ja que l'execució d'aquest proporcionaria llocs de treball al poble i d'aquesta manera podria estar acabat i disposat per la inauguració en les festes de la *Liberación*.

El 23 de desembre de 1941 la vicesecretaria d'Educació Popular donarà finalment el vist i plau amb la conformitat de la Direcció General d'Arquitectura.

Durant el Franquisme la Creu dels Caiguts serà seu de diferents actes d'homenatge als Caiguts i d'exaltació del Règim franquista com es pot consultar a l'Annex 2.

Democràcia

Amb els vots afirmatius de PSOE, PCPV i EIC, l'abstenció d'UCD i el vot contrari de l'únic regidor d'AP, José María Escuin, es canvia la llegenda de la Creu dels Caiguts en 1979. Ara és dedica a totes les víctimes de la violència. Els regidors d'Esquerra Independent de Castelló exigeixen al Plenari la seua eliminació i que s'incloguera dins el projecte de remodelatge del Parc Ribalta.

El juny de 1976 és la darrera convocatòria oficial de la commemoració de l'entrada de les tropes franquistes a la caserna del Tetuán 14 i es celebra un Tedeum a Santa Maria.

El 20 de novembre de 1977 es convoquen mises per Franco i José Antonio Primo de Rivera a la Puríssima Sang i la Trinitat.

En 1978 la Creu dels Caiguts acull una commemoració del 20-N. Fuerza Joven convoca a finals d'octubre de 1979 una ofrena a la Creu dels Caiguts amb la llegenda canviada.

En juny de 1980 s'ofrena a la creu dels Caiguts per l'entrada de les tropes franquistes. El 20 de novembre de 1980 hi ha una nova commemoració amb ofrena de flors a la Creu dels Caiguts del parc Ribalta.

El 20 de novembre de 1981 es fa una missa a l'església de la Trinitat i una manifestació fins a la Creu dels Caiguts del parc Ribalta. El 18 de juliol de 1982 es produïren actes semblants. En 1984 no hi ha cap convocatòria a Castelló.

Annex 2 (Recull de premsa del diari Mediterráneo)

Castellón tendrá en breve una Cruz de los Caídos. 27-10-1940

La Cruz de los Caídos. 29-10-1940

La Cruz de los Caídos: se ha ultimado el proyecto y en breve comenzarán las obras. 29-11-1940

El proyecto de la Cruz de los Caídos. Exposición pública del proyecto en un establecimiento del carrer d'Enmig. 01-12-1940

El Día de los Caídos en Castellón: se celebró un solemne funeral por cuantos dieron sus vidas por la Patria, y ante la Cruz instalada en Ribalta, la Sección Femenina hizo ofrenda de una corona. 30-10-1941

Se aprueba el proyecto para la erección de la Cruz de los Caídos en el Parque de Ribalta: sesiones del Pleno y de la Permanente municipal. 07-02-1942

Castellón conmemora con gran entusiasmo el VI Aniversario del Alzamiento: importante acto ante la Cruz de los Caídos. 19-07-1942

Festividad de Santa Teresa de Jesús: Ayer, celebraron la festividad de su Patrona el Cuerpo de Intendencia y la Falange Femenina de Castellón: ante la Cruz de los Caídos se realizó el acto de ingreso de las Flechas Azules en al Sección Femenina. 16-10-1942

Castellón honra y perpetua el recuerdo de nuestros Caídos: en uno de los más bellos parajes de la ciudad se alzará, en su memoria, un sencillo y piadoso monumento: ante él las generaciones futuras aprenderán lo que fue y lo que costó nuestra Cruzada. 17-12-1942

Con un acto ante la Cruz de los Caídos se conmemoró el aniversario de la Unificación: el Jefe Provincial y Gobernador Civil dio lectura al Decreto del Caudillo creando FET y de las JONS. 20-

04-1943

Castellón conmemoró fervorosamente el VIII Aniversario del Alzamiento: en San Agustín se celebró un Te-Deum y luego fueron leídos ante la Cruz de los Caídos, los principios básicos del Movimiento: brillantísima recepción en el Gobierno Militar. 19-07-1944

Castellón conmemoró solemnemente el Día de los Caídos y el IX aniversario de la fundación de la Falange: fue bendecido el Monumento a los que todo lo dieron por la Patria y ante él se celebró la primera Misa: brillante acto en el Teatro Principal. El 29 d'octubre de 1944 es beneirà i s'inagura la Creu dels Caiguts. Es pressuposta per 99.801,37 ptes.

Conmemoración del Día de los Caídos de la Juventud: presidido por Autoridades y Jerarquias se celebró un funeral en San Agustín: ofrenda de Coronas ante la Cruz de los Caídos. 10-02-1945

Ante el Monumento a los Caídos fue conmemorado ayer el aniversario de la Unificación: el Jefe Provincial y Gobernador civil dió lectura al decreto del Caudillo: antes fueron ofrendadas coronas al pie de la Cruz. 20-04-1945

El Frente de Juventudes celebró con gran solemnidad el Día de San Fernando: ante la Cruz de los Caídos y después de una Misa de Campaña, recibieron sus Banderines cuatro Centurias: el Jefe Provincial y Gobernador Civil dirigió una elocuente alocución a los pequeños camaradas: estos desfilaron luego cantando su himnos y transmitiendo su fervor al pueblo: en el Cuartel "Cernuda Velasco" fue inaugurada la maravillosa I Exposición Provincial: gran festival deportivo y brillante acto en el Teatro Principal. 31-05-1945

La Sección Femenina y el Cuerpo de Intendencia honran a su Patrona Santa Teresa: ante la Cruz de los Caídos se realizó el pase de Flechas Azules a la Sección Femenina. 16-10-1945

La Falange y el pueblo castellonenses recordaron con emoción el asesinato de José Antonio: solemnes actos religiosos fueron aplicados en sufragio de su alma: el Frente de Juventudes celebró el "Día del Dolor" y ante la Cruz de los Caídos se ofrendaron coronas. 21-11-1945

Castellón conmemoró ayer el aniversario de la Unificación: emotivo acto ante la Cruz de los Caídos. 21-04-1946

Castellón conmemoró solemnemente el Día de los Caídos: Misa en la Arciprestal de San Agustín y ofrenda de coronas ante la Cruz de los Caídos: los actos fueron presididos por el Jefe Provincial y Gobernador Civil. 30-10-1946

La solemne conmemoración en nuestra ciudad del X aniversario del asesinato de José Antonio: se celebraron actos religiosos en San Agustín y la Trinidad y diversas ceremonias ante la Cruz de los Caídos, donde hubo guardia perenne: por la tarde se rezó el Santo Rosario en la Escuela de Mandos de la Sección Femenina. 21-11-1946

Declaracions del responsable de la Comissió d'Urbanisme de l'Ajuntament de Castelló, J. L. Villamarin. 1-12-1979 i 6-12-1979

Reconstrucció de l'Obelisc al parc Ribalta. 22-2-1980, 1-3-80 i 11-2-1981

Fonts

Arxiu Històric Municipal de Castelló. Ajuntament de Castelló, Actes municipals.

Diari *Mediterráneo*

Arxiu General de l'Administració. Alcalà d'Henares (Madrid)

Grup per la Recerca de la Memòria Històrica de Castelló. Centre de Documentació